

# THE PROVISION OF BENEFITS AND PREFERENCES IN THE FIELD OF TRANSPORT AND LOGISTICS IN UZBEKISTAN HAS BEEN GOING ON FOR YEARS

**Master Kholmuratov Rustam**

Tashkent State Law University 1st year

## **Abstract:**

This article reflects the introduction of the procedure for granting privileges and preferences in the field of transport and logistics, as well as the benefits provided in recent years in the development of transport and logistics in our country and the innovations in the field and draft laws aimed at developing transport and logistics

## **Key words:**

Transport and logistics, communications, production infrastructure, transport infrastructure, engineering and communication infrastructure, free economic zones, network, competition.

Yurtboshimizning "Imtiyozlar va preferensiyalar berish tartibini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga muvofiq endilikda transport va logistika sohasidagi imtiyozlar va soliq va bojxona imtiyozlari hamda qonunlar va Prezident hujjatlari bilan umuman tarmoqlar, faoliyat sohalari, hududlar uchun taqdim etiladi. Ular aniq maqsadga ega bo'lishi hamda aniq ijtimoiy, iqtisodiy va moliyaviy natijalarga erishishni ta'minlashi zarur. Vaqtinchalik imtiyozlar ham O'zbekiston Respublikasi Prezidenti hujjatlari bilan 3 yildan ortiq bo'lmagan muddatga beriladi. Mamlakatimizning xalqaro shartnomalarida nazarda tutilgan hollar bundan mustasno. Individual imtiyozlar, alohida hollarda, xususiy sektor investitsiya kiritishdan manfaatdor bo'lmagan tarmoqlarda ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni amalga oshirish uchun, aniq ijtimoiy yoki iqtisodiy asoslar mavjud bo'lganda yoxud xalqaro shartnomalarga muvofiq beriladi. Bu haqda ham Prezident hujjati chiqariladi. Shuningdek, bojxona imtiyozlari bo'yicha ham yangi tartib joriy etilmoqda. Xususan, imtiyozlar berishga, bojxona to'lovlari bo'yicha imtiyozlar qo'llagan holda olib kiriladigan tovarlar ro'yxatlarini tasdiqlashga doir hukumat va idoraviy qarorlarni qabul qilish bekor qilinadi. Endi bunday ro'yxatlar va ularga tuzatishlar, imtiyozlar berish to'g'risida qonun yoki Prezidentning hujjati mavjud bo'lgan taqdirdagina, imtiyoz berilgan tashkilot tomonidan shakllantiriladi. Shakllantirilgan ro'yxatlar loyiha boshqaruvi milliy agentligi qoshidagi "Loyihalar va import kontraktlarini kompleks ekspertiza qilish markazi" tomonidan tekshiriladi. Uning ijobiy xulosasi ro'yxatdagi tovarlarni bojxona imtiyozlarini qo'llagan holda import qilish huquqini beradi. Umuman olganda, mazkur qaror bozorda sog'lom raqobat muhitini shakllantirish va biznes yuritish uchun teng shart-sharoitlar yaratish, faol tadbirkorlik rivojlanishini har tomonlama qo'llab-quvvatlash, insofli raqobat prinsiplari amalga oshirilishini ta'minlashga xizmat qiladi. Mamlakatimizda so'ngi yillarda transport va logistika sohasini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Buni quyida keltirilgan chora-tadbirlarning amalga oshirilishi misolida ko'rishimiz mumkindir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2010-yil 21-dekabrda PQ-1446-sonli Qaroriga muvofiq, 2011-2015 yillarda infratuzilmani, transport va kommunikatsiya qurilishini rivojlantirishni jadallashtirish to'g'risida"gi Dastur qabul qilindi. Undan ko'zlangan asosiy maqsad – ishlab chiqarish, transport va muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmalarining respublika iqtisodiyoti tarmoqlari va hududlarini istiqbolda rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan dasturlar bilan uzviy bog'liq xolda ildam rivojlanishini ta'minlashdan iborat. Mazkur dasturdan jami 90ga yaqin loyiha o'rin olgan bo'lib, ularning ijrosi natijasida 14500ga yaqin yangi ish o'rnini yaratilishi ko'zda tutilgan edi. Ta'kidlash lozimki, mamlakat iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda tayanch nuqtalardan hisoblangan erkin iqtisodiy hududlar ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishda alohida o'ringa ega. Ta'kidlash lozimki, mamlakat iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda tayanch

nuqtalardan hisoblangan erkin iqtisodiy hududlar ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlashtirishda alohida o'ringa ega. Jumladan, mamlakatimizning Navoiy viloyatida tashkil etilgan "Navoiy" EIIZ va uning tranzit va transport-logistika xizmatlarini yo'lga qo'yish barobarida ishlab chiqarish infratuzilmasining asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan avtomagistral, yuk tashish terminallarida qator ishlar olib borildi. Navoiy shahridan 3,5 kilometr uzoqlikda Navoiy xalqaro aeroporti joylashgan bo'lib, uning xizmatlaridan "Korean Eyr" va "Moskoviya" (Rossiya) kabi xalqaro yuktashuvchi kompaniyalar foydalanadi. Xozirgi kunda ushbu aeroport bazasida xalqaro intermodal logistika markazi faoliyat yuritmoqda. Navoiy xalqaro aeroporti O'zbekiston Respublikasining geografik markazida joylashgani bois tashqi savdo yuk tashuvlarini optimallashtirish va yuklarga qayta ishlov berish, tashqi savdoning transport xarajatlarini kamaytirishda xalq qiluvchi ahamiyat kasb etmokda. Bundan tashqari, 2007-yilda boshida ishga tushirilgan Toshguzar-Boysun-Qumqo'rg'on temir yo'li Navoiy shahri temir yo'l razezdiga yaqin bo'lib, janubiy yo'nalish bo'yicha Afg'oniston, Pokiston, Hindistonga to'g'ridan-to'g'ri chiqish imkonini beradi. EIIZning bevosita "E-40" avtomobil magistraliga yaqinligi eng qisqa yo'l bilan Yevropa va Xitoyga chiqish imkonini beradi. Shuningdek, bu yerdan o'tadigan temir yo'llar orqali Markaziy Osiyo, MDH, Janubiy-Sharqiy Osiyo, Yaqin Sharq va Fors ko'rfazi va boshqa bozorlariga kirish imkonini yaratib berdi. Bundan tashqari, ishlab chiqarishga xizmat qiluvchi infratuzilma tarmoqlarini yanada rivojlanishining uzluksizligini ta'minlash maqsadida, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining muhandislik-kommunikatsiya va yo'l-transport infratuzilmasini rivojlantirish va modernizatsiya qilish dasturi to'g'risida"gi Qarori asosida "O'zbek milliy avtomagistrali" tarkibiga kiruvchi respublikadagi avtomobil yo'llari qismlari va umumiy foydalanishdagi avtomobil yo'llarini qurish va rekonstruksiya qilish hamda yo'l tashkilotlarining ishlab chiqarish bazalarini texnik rivojlantirish chora-tadbirlarining manzilli ro'yxati tasdiqlandi. Iqtisodiyot tarmoqlarida jahon bozoriga mo'ljallangan raqobatdosh mahsulotlar eksporti hajmini oshirishda infratuzilmani rivojlantirish, erkin iqtisodiy hududlar hisobiga alohida olingan maxsus hududlar bo'yicha infratuzilma tarmoqlari faoliyatini yanada kengaytirish maqsadga muvofiqdir. O'zbekiston Respublikasida transport va logistika sohasini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratib kelinmoqda. Bu esa mazkur sohaga berilgan imtiyozlarda ham o'z aksini topmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 2- dekabrda "2018-2021 yillarda transport infratuzilmasini takomillashtirish va yuk tashishning tashqi savdo yo'nalishlarini diversifikatsiyalashga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3422-sonli Qarorining qabul qilinganligi ham bunga misoldir. Ushbu Qaror asosida mamlakatimizda transport va logistika sohasida faoliyat ko'rsatuvchi avtotashuvchilar va transport-logistika kompaniyalariga soliq va bojxona imtiyozlari berildi va hujjat 2017-yil 4-dekabrda to'la kuchga kirdi va ushbu qaror asosida ular – xalqaro avtotashishlarni amalga oshiradigan milliy avtotransport korxonalari, shuningdek, transport-logistika kompaniyalari 01.01.2022 yilgacha soliqning 3 turini to'lashdan ozod etildi:

1. qo'shilgan qiymat solig'i; 2. mol-mulk solig'i; 3. yer solig'i.

Ushbu imtiyoz maqsadli hisoblanadi va bo'shaydigan mablag'lar o'z avtoparkini kengaytirish, ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish, zamonaviy ombor terminallarini barpo etish va bank kreditlarini so'ndirishga yo'naltiriladi. Ko'rsatilgan tadbirkorlik subyektlari xuddi shu muddatga O'zbekistonda ishlab chiqarilmaydigan, transport-logistika xizmatlari korsatish uchun mo'ljallangan, belgilangan tartibda tasdiqlanadigan ro'yxatlar bo'yicha olib kiriladigan ombor asbob-uskunalari, ortish va tushirish texnikasi, agregatlar, ehtiyot qismlar va boshqa tovarlar uchun bojxona to'lovlaridan ozod etildi. Xalqaro avtotashishlar uchun litsenziya bilan shaharlar o'rtasida tashishlarga ham ruxsat berildi. O'rnatilishicha, avtotransport korxonalari xalqaro qatnovlarda yuklarni tashish uchun litsenziya bilan shaharlararo qatnovlarda ham yuklarni tashishga haqli.

Imtiyozli kreditlar: Banklarga ishlab chiqarilgan sanasidan boshlab 3 yildan ko'p vaqt o'tmagan, yuklarni tashish va taxlash uchun transport vositalari, maxsus texnika, shuningdek, transport-logistika xizmatlari ko'rsatish uchun mo'ljallangan boshqa tovarlarni sotib olish uchun kreditlar ajratish tavsiya etildi. Ushbu kreditlar bo'yicha foiz stavkasi MBning qayta

moliyalashtirish stavkasidan oshmaydi. Imtiyozli davr esa 1 yilgacha muddatni tashkil etadi. Bunda ishlab chiqarilgan sanasidan boshlab 3 yildan ko'p vaqt o'tmagan transport vositalari kontraktda ko'rsatilgan 100 foiz qiymati bo'yicha ushbu kreditlar bo'yicha garov sifatida qabul qilinadi. Lizing kompaniyalari uchun esa banklar mamlakatimizda va xorijda ishlab chiqarilgan zamonaviy yuk avtotransporti va tirkama texnikasini sotib olish bo'yicha bitimlarni moliyalashtirish uchun resurslar ajratadi.

Muhandislik-kommunikatsiya va yo'l-transport infratuzilmasini moder- nizatsiyaning asosiy yo'nalishlari sifatida milliy logistik infratuzilmani xalqaro standartlarga moslash va bu orqali nafaqat ichki bozorda balki, jahon bozorlarida maxsulotlarimizning erkin harakatini ta'minlash va raqobatbardoshligini oshirishdan iborat. O'zbekiston bir necha asrlar davomida Yevropa va Osiyoni tutashtirib turgan savdo sotiqlik yo'lining markazida joylashgan. Ammo XVI-XVII asrlarda dengiz transportining rivojlanishi "Buyuk ipak yo'li"ning ahamiyati pasayishiga sabab bo'ldi. XX asr oxiri XXI asr boshlariga kelib Xitoy, Hindiston va Janubiy Koreya kabi Osiyo davlatlarining rivojlanishi va ularning jahon bozoriga kirib borishi yangi zamonaviy Buyuk ipak yo'lga bo'lgan talabni ortishiga olib kelmoqda. O'zbekiston Buyuk ipak yo'lining qoq markazida joylashgan bo'lib, G'arb va Sharq, Janub va Shimol tomondan Yevropa va Osiyoni bog'lovchi qisqa koridor yo'llariga ega. O'zbekistonga jahonda yirik hisoblangan 5 ta MDH, Markaziy Osiyo va Afg'oniston, Yaqin Sharq, Sharqiy Osiyo, Janubiy-Sharqiy va Janubiy Osiyo bozorlariga geografik jihatidan yaqin masofada va ularning o'rtasida joylashgan hisoblanadi. Bu esa O'zbekistonda bu bozorlarni tutashtiruvchi tranzit yo'llarni barpo qilish va mavjudlarini qayta rekonstruksiya qilish O'zbekistonda logistikaning rivojlanishiga asosiy manbasi hisoblanadi.

Logistika bugunga kelib iqtisodiyoti rivojlangan mamlakatlarning asosiy biznes jarayonlariga aylanib ketgan. Logistika tizimi butun yalpi ichki maxsulotning 20-25% ulushiga ega hisoblanadi va bu tizimdagi 1 %lik yo'qotish ishlab chiqarishning 10% ga qisqarishiga olib keladi.

Mustaqillik yillarida respublikamiz tashqi iqtisodiy faoliyatini kengayib borishi bilan xalqaro logistik markazlar, xalqaro iqtisodiy munosabatlarda ularning o'rni va ahamiyati ortib bordi. O'zbekiston logistikasi mustaqillik davrlaridan oldin faqatgina ichki bozor imkoniyatlariga yo'naltirilgan bo'lsa, istiqlol davrlarida uning tarkibiy jihatdan kengaytirib-takomillashtirilib kelinmoqda. Qisqa davr moboynda logistik infratuzilmaning o'ziga xos rivojlanish yo'llari ham shakllantirildi. Logistika qo'llanilishi yuqori darajadali mamlakatimizda tova-pul munosabatlarining kengayishi va jadallashuvi, korxonalar o'rtasida xo'jalik aloqalarining oshishi, ishlab chiqarish infratuzilmasining rivojlanishi hamda korxonalar va tashkilotlarning xo'jalik mustaqilligining kengayishi bilan bog'liq.

O'zbekistonda logistikaning rivojlanishi dastlab gorizontali rivojlanish xususiyatini kasb etib ichki bozor imkoniyatlari darajasida rivojlandi. Uning asosini korxonalar bir-biri bilan o'zaro munosabatlarga xizmat ko'rsatish jarayonida tovar etkazish sifatini oshirishda va mahsulotni eng kam xarajatlar bilan yetkazib borishda namoyon qildi. Keyingi rivojlanish bosqichi mahsulotlar bozorida raqobatbardoshlikni oshirishning mustahkam usuli bo'lib sifatida logistika imkoniyatlaridan foydalanish kengayib bordi.

Mamlakatimizda logistik xizmatlar xilma-xilligi bu tarmoq tashkilotlarning imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirish imkonini bermoqda. Logistikaning rivojlanishi avvalombor, avtomobil va temir yo'llarning rivojlangan tizimi, ularning samarali faoliyati ishlab chiqarishdagi umumiy xarajatlarini kamaytirishning muhim sharti va omilidir. Logistikaning rivojlanishi va uning tarkibiy jihatdan samaradorligini oshib borishda transportning roli beqiyos. Transport har qanday mintaqada ishlab chiqarish infrastrukturasini muhim mezon va iqtisodiy imkoniyatlaridan biri hisoblanadi. Har qanday logistik tizimni yoki logistik markazlarni transportsiz samarali va oqilona rivojlantirish mumkin emas. Sanoat va qishloq xo'jaligida mahsulot ishlab chiqarish va iste'molchiga yetkazib berishda transport faol ishtirok etadi va bu jarayon logistik imkoniyatlardan samarali oqilona foydalanishga bo'lgan talabni rag'batlantiradi. Respublikamizning uzoq qishloqlari va viloyat markazlarida bugunga kelib ixtisoslashgan transport tashuvlari ham keng rivojlanmoqda. Transportning rivojlanishi ishlab

---

chiqarish kuchlari va texnik taraqqiyotinig umumiy rivojlanish darajasiga bog'liq.

#### **Foydalangan adabiyotlar**

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2010-yil 21-dekabr PQ 1446sonli
2. Abduraxmanov K.X., Abdullaev A.M., Dadabaev Sh.X. Regionalnaya ekonomika i upravlenie. – T.: 2007.
3. Volovik N.P. Mejdunarodnaya praktika sozdaniya spetsialno'x ekonomicheskix zon. – M.: IPEI, 2016.
4. Raimjonova M.A. O'zbekistonda erkin iqtisodiy hududlarga investitsiyalarni jalb qilish: nazariy asoslari, hozirgi holati va istiqbollari. – T.: "Extremum-press" nashriyoti, 2013.
5. Ro'bakov S.A. Osobo'e ekonomicheskije zono' v Rossii. Nalogovo'e lgoto'i preimuhestva. G' S.A.Ro'bakov, N.A.Orlova. – M.: Vershina, 2006